

ILMA PEALKIRJATA

Sündimise (1960) ja suremise (?) kuupäev on inimese eluloos täiesti juhuslikud. Mõnikord isegi ebatäpsed: juhtub, et inimene lõpetab elamise enne, kui ära sureb. Tähtsad elusündmused – Vilniuse ülikooli lõpetamine, abielu, sünnid, elamine mujal, lahutused, tutvumised, esseekogumiku „Planeeritud hetked“ avaldamine, surm – muutuvad sündmusteks, mis omandavad mälus sootuks teistsuguse tähtsuse, kui neil oli toimumishetkel. Eluloos fikseerimata juhuslikkus võib muutuda saatuslikuks ja „selle, milline näeb inimene välja ühel silmapilgul, võib üldistada kogu elu kohta kehtivaks“. Mallarmé on öelnud: maailm eksisteerib selleks, et saada raamatuks. Minu jaoks eksisteerib maailm rohkem selleks, et saada mälestuseks. Mälu valib mõnikord pilte välja vastu inimese tahet. Protsess võib aga toimuda ka teadlikult, peaaegu patoloogilise naudinguga. Mõnikord ma lihtsalt loon mäluhetki, mulle meeldib neid kõige intrigeerivamal hetkel peatada, sündmuste käiku silmakirjalikult muuta. Kleebin kokku montaaže, et eluloofilm (eriti lõpp) kujuneks ettekujutuses teistsuguseks... Igatepidi.

Mälu CV on sootuks teistsugune kui ametlik. Harrastuste lahtrisse märgiksin võib-olla: nuusutada maamaja keldrisse kuhjatud õunte lõhna. Või kuulatada väikeses tolmuses alevikus inimeste jutuajamisi: „Kas tead, et juulikuust läheb küte kallimaks?“ Ujuda järves nii kaua, kuni Jumal kingib mõnu pikendamiseks lõpused. Veel imestamise mõnu... Vaatan filmi „Frida“ ja tunnen seal ära kanga, millest üks naine mulle padja õmbles.

Rammestaval suvepäeval palub nooruk kohviku juures almust: „Proua, mu ema on juba mitu aastat raskesti haige. Ehk te saaksite...“ Teineteise käevangus mööduvad turistid – vanahärra ja vanaproua. Vanahärra hoiab abivalmilt käekotti lahti, kuni proua otsib süvenenult prille ja rahakotti. Sabaga vehkiv unine kass surub end pannkoogina vastu asfalti, sest herilane vihiseb ta pea kohal otsekui kuul. Juuksuris küsib juuksur: „Kas olete endal ise juukseid värvunud?“ „Ise,“ vastan. „Näha on,“ konstateerib tema. Kui tagasi jõuan, istub

nooruk tänavakohviku laua taga ja hakkab ümberringi pilkugi heitmata kugistama beseekooke. „Raskesti haigele emale“ kogutud raha eest ostetuid. Loen kohvi rüübates koogid üle – neid saab kokku üheksa. Nooruk on need välja teeninud. Veenvalt koostatud kõne eest. Võib öelda, et tema lugu „müüb“. Paksuke mees ostab kohvikus šakotist¹, kuid tema krediitkaart ei toimi. Ta tõmbab kaardi müüja käest ära ja nühib, nühib seda särgi vastu, otsekui peaks sellest hõõrumisest süttima puhastustuli.

Koju jõudes näen, et naaberkorteri uue omaniku töömehed on lõõnud läbi seina augu otse minu tualetti, auk on nii suur, et kaks rusikat mahub läbi. Tervitame üksteist läbi augu. Homme lubatakse kinni müürida. Lülitan televiisori sisse. Rootsist on näitamiseks toodud Leedu Suurvürstiriigi lipud. Näituse avamisel tehtud reportaažis tunnen külastajate seas ära naisterahva, kellega rääkisime ükskord nägemisvõimetusest, absoluutsest pilkasest pimedusest. Kuidas inimene peab elama, kui ta mitte midagi ei näe – ei kasse, ei herilasi, beseekooke, turiste, lippe ega avanevat auku seina sees. Kui ei näe enam lugusid. Siis, kui tundub, et elu on läbi, jääb veel imestus lihtsate asjade üle. Otsekui planeerimatu hetk. Otsekui tegelik jätkuv elulugu.

1 Šakotis – traditsiooniline kõvast biskviittainast pidulik säbruline kook.